

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ**

XIX — початку XX ст.

Збірник наукових праць

Голова редколегії
член-кор. НАН України О.П. Реєнт

Засновано в 2000 р.

ВИПУСК 23

**ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА Й УКРАЇНА
(ДО 100-РІЧЧЯ ПОЧАТКУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ)**

КИЇВ – 2014

Пропоноване видання є двадцять третім випуском наукових студій відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Воно продовжує традицію публікації результатів науково-дослідницької діяльності співробітників, аспірантів та здобувачів Інституту, працівників провідних вітчизняних наукових установ та викладачів вищих навчальних закладів України.

У збірнику публікуються статті, підготовлені на основі доповідей, виголошених на Всеукраїнській науковій конференції з міжнародною участю «Перша світова війна й Україна (до 100-річчя початку Великої війни)», 25–26 вересня 2014 р., Київ–Черкаси.

The offered edition is the twenty-third issue of scientific studios of department of the history of Ukraine XIX — to beginning of XX item to the Institute of History of Ukraine NAS Ukraine. Edition continues tradition of publication of the results of scientifically research activity of employees, graduate students and bread-winners of the Institute, workers of researches the leading domestic scientific establishments and teachers of higher educational establishments of Ukraine.

The collection of the articles prepared based on the papers presented at the National Conference with international participation «The First World War and Ukraine (the 100th anniversary of the Great War)», 25–26 September 2014, Kyiv–Cherkasy.

Засновник і видавець: Інститут історії України НАН України

Видається за рішенням Вченої ради Інституту історії України НАН України
(протокол № 9 від 27 листопада 2014 р.)

Редакційна колегія: *О.П. Ресніт* (голова редколегії), *В.В. Шевченко* (секретар редколегії), *В.Й. Борисенко*, *О.І. Гуржій*, *О.В. Добржанський*, *Г.Д. Казьмирчук*, *І.А. Коляда*, *В.П. Коцур*, *С.В. Любічанковський*, *О.А. Удод*, *Л.Ф. Циганенко*, *В.С. Шандра*, *Н.А. Шип*

Рецензенти: д.і.н., професор *М.Р. Литвин*, д.і.н., професор *С.В. Віднянський*, д.і.н., професор *В.С. Великочий*

Постановою президії ВАК України від 26.05.2010 р. № 1-05/4 видання включено до переліку наукових фахових видань з історичних наук (Бюлетень ВАК України. — 2010. — № 6)

Усі права застережено. Передрук і переклад дозволяються лише з дозволу автора та редакційної колегії. Редакційна колегія не несе відповідальності за змістові помилки, допущені авторами.

Адреса редакційної колегії та видавця: 01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4,
тел. (044) 279–19–02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua
Address of the Editorial Board and Publisher: 4 Mykhailo Hrushevskiy str., Kyiv, 01001, Ukraine,
tel. (044) 279-19-02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

ЗМІСТ

<i>Ткаченко В.М.</i> Перша світова війна в нашому сьогоденні	3
--	---

Розділ І

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ, ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ ТА ВОЄННИЙ АСПЕКТИ

<i>Жилєнкова І.М.</i> Організаційні заходи громадськості України щодо перегляду торгової угоди 1904 р. з Німеччиною (1913–1914 рр.)	9
<i>Машикин А.Н.</i> Луцький (Брусиловський) прорыв: предпосылки, подготовка, ход, последствия	23
<i>Науменко А.О.</i> Бойова діяльність російських військ на українських землях під час Галицької битви: історіографічний аналіз	39
<i>Усенко П.Г.</i> Особлива місія О. Колчака до Трабзона і Батумі 1917 р.	53
<i>Черевко О.В.</i> Наслідки Першої світової війни: «українська проекція»	60

Розділ ІІ

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ

<i>Жванко Л.М.</i> Інститут головуповноважених та уповноважених з улаштування біженців у Російській імперії: нормативно-правові аспекти та реалії життя 1915–1917 рр.	66
<i>Милько В.І.</i> Управління навчальними округами України напередодні та в роки Першої світової війни	77
<i>Молчанов В.Б.</i> Вплив Першої світової війни на життєвий рівень населення України	92
<i>Годунова Л.В.</i> Імперський податковий апарат у Наддніпрянській Україні напередодні та в роки Першої світової війни: в працях тогочасних дослідників ...	103
<i>Орлик С.В.</i> Українське повітове місто і Велика війна: продовольчі проблеми та ріст цін	114
<i>Синявська Л.І.</i> Діяльність гірничо-видобувних підприємств сходу і півдня України у 1914–1916 рр.	134

Розділ III АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВІЙНИ

<i>Вільшанська О.Л.</i> Суспільні настрої в Україні під час Першої світової війни	152
<i>Донік О.М.</i> Гуманітарна складова діяльності Всеросійського союзу міст в Україні в роки Першої світової війни.....	163
<i>Драч О.О.</i> Повсякдення на вищих жіночих курсах в умовах Першої світової війни	174
<i>Загребельна Н.І.</i> Благодійна діяльність освітян Київського учбового округу в роки Першої світової війни	182
<i>Зайцева З.І.</i> Суспільно-політичний дискурс української інтелігенції в роки Першої світової війни: конструювання смислів «великого суб'єкту»	187
<i>Кирієнко О.Ю.</i> Контроль за інформаційним простором в українських губерніях Російської імперії у роки Великої війни	200
<i>Коляда І.А.</i> Українська інтелігенція у роки Великої війни: поліційно-жандармський нагляд та політика репресій.....	206
<i>Лисенко О.В.</i> Витоки антипатріотичних настроїв в російській армії під час Першої світової війни.....	214
<i>Петренко І.М.</i> Участь учителів і учнів церковнопарафіяльних шкіл лівобережних українських єпархій Російської імперії у Першій світовій війні	227
<i>Силка О.З.</i> Сільські відділення Російського товариства Червоного Хреста в Лівобережній Україні.....	234
<i>Степаненко Г.В.</i> Державна служба і пастирське служіння православного духівництва міст Правобережної України в роки Першої світової війни.....	247
<i>Яременко І.О.</i> Земське вчительство України напередодні та в період Першої світової війни: правовий статус, соціальний авторитет та оплата праці.....	255

Розділ IV РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Буковина в роки Першої світової війни 1914–1918 рр. Документи / Упорядкування, передмова, коментарі, переклад з німецької та російської мов В.М. Ботушанського. — Чернівці: Технодрук, 2014. — 356 с. (*Кирієнко О.Ю.*)....268

Розділ V
ЗАГАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Ковальчук Т.В. Світогляд Т.Г. Шевченка у контексті суспільно-політичної думки в Україні (1830–1860-ті рр.).....	271
Борчук С.М. Розвиток української енциклопедистики у другій половині XIX — на початку XX ст.	287
Ільницький І.В. Нафтопереробна промисловість Галичини в умовах першої Російської окупації краю (вересень 1914 р. — червень 1915 р.).....	297
Наші автори.....	305
Наши авторы.....	308
The authors.....	311
Редакційна колегія.....	314

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ
XIX — початку XX ст.**

Збірник наукових праць

Випуск 23

**ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА Й УКРАЇНА
(ДО 100-РІЧЧЯ ПОЧАТКУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ)**

Літературний редактор: *С.Г. Архипенко*
Набір підготували: *О.В. Фастовець, Д.С. Марченко*
Оригінал-макет підготувала: *Л.А. Зубець*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 6739 від 04.12.2002 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України

Підписано до друку 17.12.2014 р. Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 25,84. Обл. вид. арк. 23,24.
Тираж 300. Зам. 69. 2014.

Адреса редакційної колегії та видавця:
01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, тел. (044) 279–19–02,
E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

Поліграфічна д-ця Ін-ту історії України НАН України
01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4